

تحزیه و تحلیل اقتصادی صادرات و واردات محصولات کشاورزی ایران

مهریار صدرالاشرفی - سواتان ترا پراکاش سود

به ترتیب: دانشیار و کارشناس گروه اقتصاد کشاورزی دانشگاه تهران

تاریخ وصول بیست و سوم تیرماه ۱۳۵۸

خلاصه

بدلیل اهمیت بخش کشاورزی در اقتصاد ایران و بی توجهی دولت در چند سال گذشته به این بخش حیاتی واردات محصولات کشاورزی سال به سال روبه فزونی گذاشت و برعکس صادرات آن تنزل کرده. در این تحقیق آمار صادرات و واردات ۱۷ سال گذشته مورد مطالعه قرار گرفته و با وضع کشاورزی مخصوصاً "صادرات و واردات ممالک توسعه یافته و در حال رشد و ممالک همسایه مقایسه شده است.

پس از افزایش زیاد قیمت نفت بعد از سال ۱۳۵۲ و بالارفتن درآمد ایران واردات مخصوصاً "واردات محصولات کشاورزی بطور سرسام آوری روبه افزایش رفت و دولت های وقت با تکیه بر درآمد نفت که گوئی فنا نا پذیر است هر روز به بخش کشاورزی بی توجه تر شده و در نتیجه واردات محصولات کشاورزی افزایش یافت و متأسفانه این بی توجهی به بخش کشاورزی نه تنها باعث از بین رفتن کشاورزی شد مملکت هم صنعتی نشد و جز صنایع مونتاژ صنعت واقعی در مملکت بوجود نیامده در نتیجه این عمل سهم بخش کشاورزی در G.N.P در بین سالهای ۵۵-۱۳۳۹ از ۲۹/۴۷ به ۹/۱۸ درصد تنزل کرد و واردات محصولات کشاورزی از ۹/۹۶۰ میلیارد ریال به ۱۱۱/۹۵۵ میلیارد ریال در بین سالهای ۵۵-۳۹ افزایش یافت و این افزایش در بین سالهای ۵۵-۱۳۴۹ بیشتر به چشم میخورد و رشد افزایش واردات محصولات کشاورزی ۳۶/۳۵ درصد در سال بوده است و در بین محصولات عمده که ایران وارد میکند میتوان گندم - برنج - قندشکرچای میوجات - روغن نباتی - گوشت و لبنیات را نام برده در مورد صادرات محصولات کشاورزی میتوان گفت که از رشد ۳/۷ درصد در سال برخوردار بوده است البته با محاسبه فرش رقم آن در ۱۷ سال گذشته از ۷۷۲۶ ملیون ریال به ۲۸۶۰۵ ملیون ریال رسیده است ولی سهم صادرات محصولات کشاورزی بدون نفت همه ساله کمتر شده است.

واردات سرانه محصولات کشاورزی در سال ۱۳۵۵ بالغ بر ۲۱۷ ریال بود در صورتیکه صادرات

سرانه به ۷۴۷ ریال رسیده است.

با وجود اینکه هندوستان در چند سال گذشته نمیتوانست مایحتاج غذایی خود را تهیه کند ولی در سالهای اخیر با اجرای سیاست های کشاورزی صحیح بنام انقلاب سبز بقدری پیشرفت کرده که گندم صادر میکند و با جمعیتی معادل ۶۳۰ میلیون نفر به اندازه ایران که ۳۵ میلیون نفر است محصولات کشاورزی وارد میکند یعنی حدود ۱/۵ نسبت به جمعیت.

۲۰

مقدمه

هدف این تحقیق بررسی صادرات و واردات محصولات کشاورزی ایران در مدت ۱۷ سال میباشد.

ایران یکی از بزرگترین کشورهای وارد کننده محصولات کشاورزی میباشد و در سالهای اخیر بدلیل سیاست غلط کشاورزی شکاف بین واردات و صادرات محصولات کشاورزی ایران بیشتر شده است.

افزایش درآمد نفت در سالهای اخیر باعث بالارفتن سطح زندگی شده و سبب گردید تا واردات ایران بیشتر گردد. در طی ۱۷ سال یعنی از سال ۱۳۳۹-۴۰ تا سال ۱۳۵۵-۵۶ کل صادرات ایران شامل نفت و سایر تولیدات نفتی" افزایش شدیدی داشته و از ۶۱۷۵۰ میلیون ریال به ۱۰۶۴۹۲۳ میلیون ریال رسیده است و در مجموع دارای رشد سالانه معادل ۸/۲۳ درصد بوده است. در طی همین دوره سهم صادرات محصولات تولیدی ایران" غیر از نفت و محصولات نفتی" در کل صادرات ایران کاهش یافته و از ۱۳/۵۵ درصد به ۳/۵۷ درصد تقلیل یافته است.

افزایش ناگهانی و شدید قیمت نفت و درآمد-

های ناشی از صادرات زیاد نفت به سرعت باعث ایجاد تقاضا برای کالاهای مصرفی گردید در حالی که با برنامه های موجود اقتصاد ملی آمادگی تحمل و برآورد این افزایش تند و سریع و ناگهانی را برای کالاهای مصرفی نداشت بناچار ایجاد افزایش قیمت ها را نمود و افزایش قیمت ها و تقاضای زیادی برای خرید و مصرف کالاهای مصرفی ایجاد تورم نموده بررسی تقاضای افزایش یافته نشان میدهد که در داخل این افزایش رشد تقاضای کلی، تقاضای محصولات کشاورزی از یک رشد تند و سریع برخوردار بوده و آشکارا است که دلیل آن این است که طبق نظریه های اقتصادی و تجربه های اقتصادی بخش کشاورزی در هر کشور برای آنکه خود را با یک انتقال سریع افزایش تقاضا متعادل سازد احتیاج به زمان دارد و در صورتی که امکانات داخلی کافی نباشد در طی زمان ناچار واردات آن محصولات افزایش می یابد.

طی سال های ۱۳۳۹-۴۰ تا ۱۳۵۵-۵۶ یعنی در ۱۷ سال اخیر واردات محصولات کشاورزی سالانه دارای یک نرخ رشد افزایش ۱۵/۳۰ درصد بوده است و از مبلغ ۹/۹۶۰ میلیارد ریال به ۱۱۱/۹۵۶ میلیارد ریال رسیده است.

این افزایش در طی سال های ۵۰-۱۳۴۹ تا ۵۶-۱۳۵۵ بیشتر بوده است بخصوص وقتی که واردات محصولات کشاورزی را در ضریب زمانی ۳۲/۸ ضرب کنیم. از طرف دیگر کل واردات ایران در جمع طی دوره مورد بررسی ما افزایش یافته و دارای نرخ رشد سالانه ۱۸/۸ درصد بوده است و از رقم ۵۲۶۵۷ میلیون ریال به رقم ۹۰۱۷۶۱ میلیون ریال در طی ۱۷ سال رسیده است.

این مقاله هدفش نشان دادن و ارائه کلیاتی در باره تجارت خارجی محصولات کشاورزی ایران" واردات و صادرات محصولات کشاورزی" و مقایسه موقعیت و موضع آن با چند کشور انتخاب شده میباشد. در هر حال این یک اعتقاد واقعی است که واردات محصولات کشاورزی در ایران دارای کشش در آمد بیشتری از کشش قیمت میباشد (۱).

در حال حاضر ایران در اثر توسعه کشاورزی خود با موانع و مشکلات زیادی مواجه بوده و هست. دلیل اصلی و اساسی این موانع اثرات سیاست های سرمایه گذاری دولتی و بی توجهی به وضع کشاورزی است. در طی سال های اخیر

(۱):

تعریف محصولات کشاورزی و اسامی عنوان شده در بخش های مختلف این گزارش از کتاب آمار تجارت خارجی ایران از انتشارات گمرک ایران وزارت اقتصاد و دارائی ایران اخذ شده. در این گزارش محصولات زراعی، محصولات دامی، روغن نباتی و چربی حیوانی و محصولات وابسته آن به عنوان محصولات کشاورزی عنوان شده اند.

ایران برای عرضه و تهیه سطح تغذیه جمعیت خود به وارد کردن هر چه بیشتر محصولات کشاورزی نیاز داشت بخصوص برای تکمیل کردن عرضه و نیازهای غذایی، ولی از طرف دیگر نباید از توجه و تاءکید روی مسائل داخلی غفلت نمود، اگرچه صادرات محصولات کشاورزی رشد کرده اما نه به همان صورت که واردات محصولات کشاورزی.

همین مرور و بررسی مختصر واردات و صادرات محصولات کشاورزی می تواند ما را به طرح سئوالات متنوع وادارد، سئوالاتی از قبیل: چرا با وجود بالارفتن قیمت های بین المللی واردات کشاورزی ایران چنین افزایش زیاد و مهمی داشته است؟ یا اینکه در ایران درآمدهای نفتی اثر بیشتری نسبت به قیمت ها در امر واردات و صادرات محصولات کشاورزی داشته اند؟ و دیگر اینکه در مورد تولید کالاهای جانشین داخلی و ملی چه پیش خواهد آمد؟ در هر حال در این تحلیل به بسیاری از این قبیل سئوالات مشابه پاسخ هائی داده شده است، اما یک بحث اقتصادی عملی و اقتصادی سنجی می تواند کاملاً مفید و ضروری باشد.

اهمیت کشاورزی در اقتصاد ایران

بررسی اقتصاد ایران در طی ۱۷ سال

گذشته نکات مهم زیر را آشکار می‌کند:

الف: افزایش سریع $G.N.P$ محصول ملی به علت خریدهای زیاد و بزرگ و نیز کوشش و انجام سرمایه‌گذاری‌های بزرگ و سنگین با توجه به درآمد نفت و جریان‌های مالی ناشی از آن به مقدار زیاد.

ب: به علت اصلاحات ارضی هم چنین ظهور تعاونی‌های روستائی، محیط کشاورزی ایران تغییرات وسیع و سریعی داشته است.

ج: حابجائی و انتقال شدید بین جمعیت روستائیان و شهر نشینان صورت گرفته روستائیان با مهاجرت‌های خود روبه شهر آورده و ایجاد کمبودهای در زمین‌ها کارگران کشاورزی "کمبود کیفی و کمی" نموده‌اند.

"کمبود کیفی بدلیل باقی ماندن پیرمردان و زنان و بچه‌ها ایجاد شده است و از سوی دیگر افزایش شدید در مصرف ماشین‌آلات و ابزار مکانیزه در بخش کشاورزی صورت گرفته.

د: تقاضا برای محصولات و تولیدات کشاورزی با رشد سریع بخش شهری که توأم با افزایش درآمد و جمعیت بوده و تغییرات شدید داشته و از این حالت بسیار متأثر شده و منجر به افزایش واردات و تقلیل صادرات در بعضی از مواد شده.

اگرچه مجموع سطح زیر کشت در ایران

"از حمله زمین‌های آماده برای کشت و آیش"

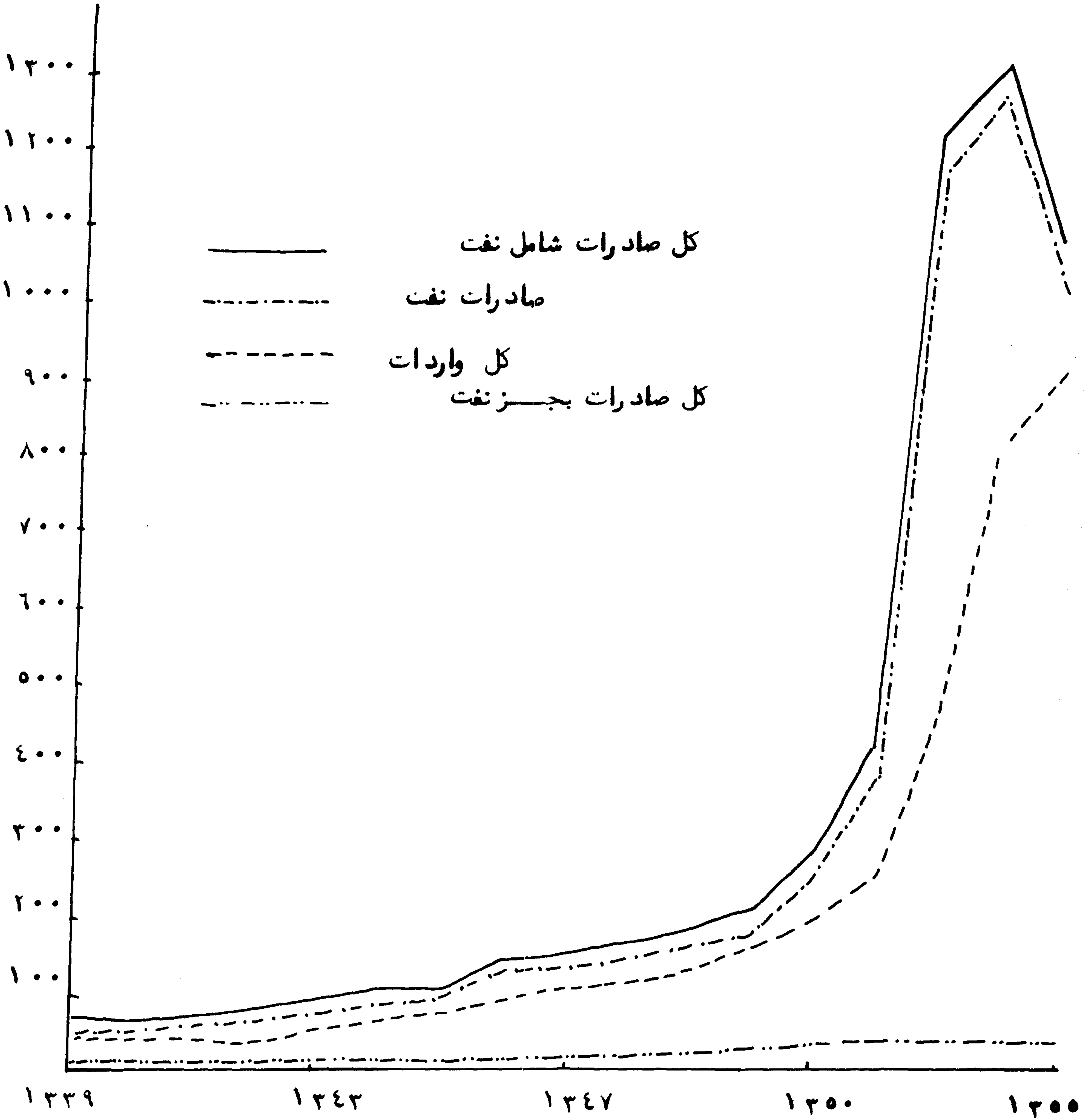
بر اساس آمارهای منتشر شده افزایش یافته و به حدود $۱۶/۵$ ملیون هکتار رسیده که $۳/۸$ ملیون هکتار آن آبی است ولی هنوز سهم و کمک بخش کشاورزی به مقدار محصول ملی $G.N.P$ به قیمت جاری "کم است و کاهش یافته و همینطور در حال کاهش می‌باشد، این کاهش طی سال‌های $۱۳۳۹-۴۰$ تا $۱۳۵۵-۵۶$ از $۲۹/۴۷$ درصد به $۹/۱۶$ درصد تقلیل یافته است و این جریان کاهش نرخ رشد هنوز هم ادامه دارد، که علت اصلی آن افزایش سهم نفت و بخش خدمات می‌باشد از طرف دیگر ارزش افزوده بخش کشاورزی در محصول ملی به قیمت‌های جاری $G.N.P$ بر اساس آمارهای منتشر شده افزایش یافته و طی ۱۷ سال گذشته با نرخ رشد سالیانه $۹/۵۹$ درصد از رقم $۹۰/۷$ میلیارد ریال به رقم $۴۳۰/۱$ میلیارد ریال رسیده است، در حالیکه طی همین دوره ۱۷ ساله محصول ملی به قیمت‌های جاری $G.N.P$ دارای نرخ رشد سالانه $۱۷/۳۷$ درصد بوده و از رقم $۳۰۷/۸$ میلیارد ریال به رقم $۴۶۸۴/۰$ میلیارد ریال رسیده است در هر حال طی همین دوره $۱۳۳۹-۴۰$ تا $۱۳۵۵-۵۶$ متوسط شاخص عمومی قیمت‌های عمده فروشی نیز با نرخ رشد سالانه $۴/۴۲$ درصد بالا رفته و نیز قابل توجه است که این نرخ رشد در طی ۷ سال اخیر شدت بیشتری داشته و سالانه برابر $۸/۵۱$ درصد بوده است.

واردات محصولات کشاورزی

در طی دوره های اخیر واردات کلیه محصولات کشاورزی تقریباً " افزایش یافته و تمایل به افزایش هنوز ادامه داده چند قلم از مهمترین محصولات کشاورزی وارداتی عبارتند از : غلات ، میوهجات ، سبزیجات حیوانات زنده ، گوشت و سایر مواد غذایی مهم سهم واردات کشاورزی از کل واردات ایرانی طی دوره بررسی ما از ۸/۴۷ درصد به ۲۳/۶۹ درصد رسیده و ارزش واردات کشاورزی از رقم ۹۹۶۰ میلیون ریال در سال ۳۳۹۰-۴۰ به رقم وحشتناک ۱۱۱۹۵۵ میلیون ریال در سال ۳۳۹۰-۵۶ رسیده، اگرچه واردات محصولات کشاورزی متغیر و مختلف بوده و دارای ترقی و تنزل بوده است جریان این واردات با توجه به تغییرات تولیدات داخلی و عدم تکافوی نیازهای مصرفی داخلی هنوز با نرخ افزایش سریع ادامه دارد و بعد از سال ۵۰-۱۳۴۹ واردات محصولات کشاورزی به طور سرسام آوری با نرخ رشد سالانه ۳۵/۳۶ درصد در عرض ۷ سال اخیر بالارفته است. واردات محصولات زراعی سهم عمده و بزرگی از واردات کشاورزی را به

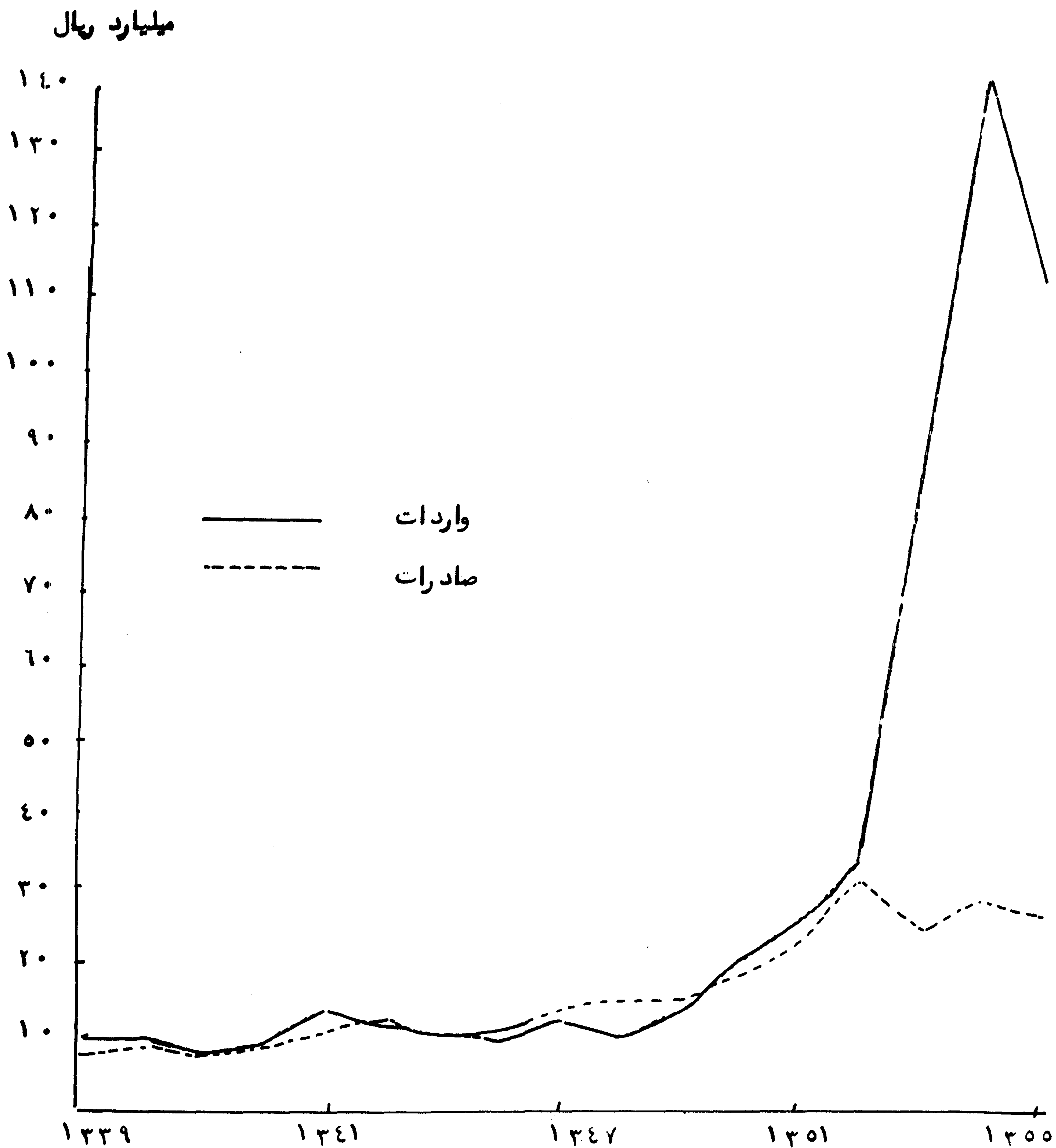
خود اختصاص داده است ، ولی ارزش نسبی واردات محصولات دامی "گوسفند گاو و سایر احشام برای پروار کردن و ذبح" در سالهای اخیر نیز افزایش یافته است. در نمودار ۳ سهم واردات محصولات زراعی دامی ، روغن نباتی و چربی حیوانی نشان داده شده و مقایسه گردیده اند، در میان محصولات زراعی وارداتی ، غلات ، آرد غلات شکر از مهمترین اقلام وارداتی بوده اند در نمودار ۴ نسبت سهم محصولات زراعی مختلف وارداتی بین سال های ۴۰-۱۳۳۹ تا ۵۶-۱۳۵۵ نشان داده شده است و باید ذکر کرد که واردات گندم و برنج افزایش مهمی در طی سالهای اخیر داشته اند، اگرچه قیمت های بین المللی اکثر محصولات کشاورزی خیلی بالارفته و افزایش یافته ولی به نظر می رسد که هنوز نیاز در تقاضای واردات این گونه محصولات برای کشور بدلیل بدی وضع کشاورزی ادامه دارد. همچنین با بررسی ارقام ارائه شده در جدول امی توان به یک نظریه کلی در باره افزایش گروه کوچکی از محصولات زراعی وارداتی دست یافت.

میلیارد ریال

کل صادرات و واردات ایران

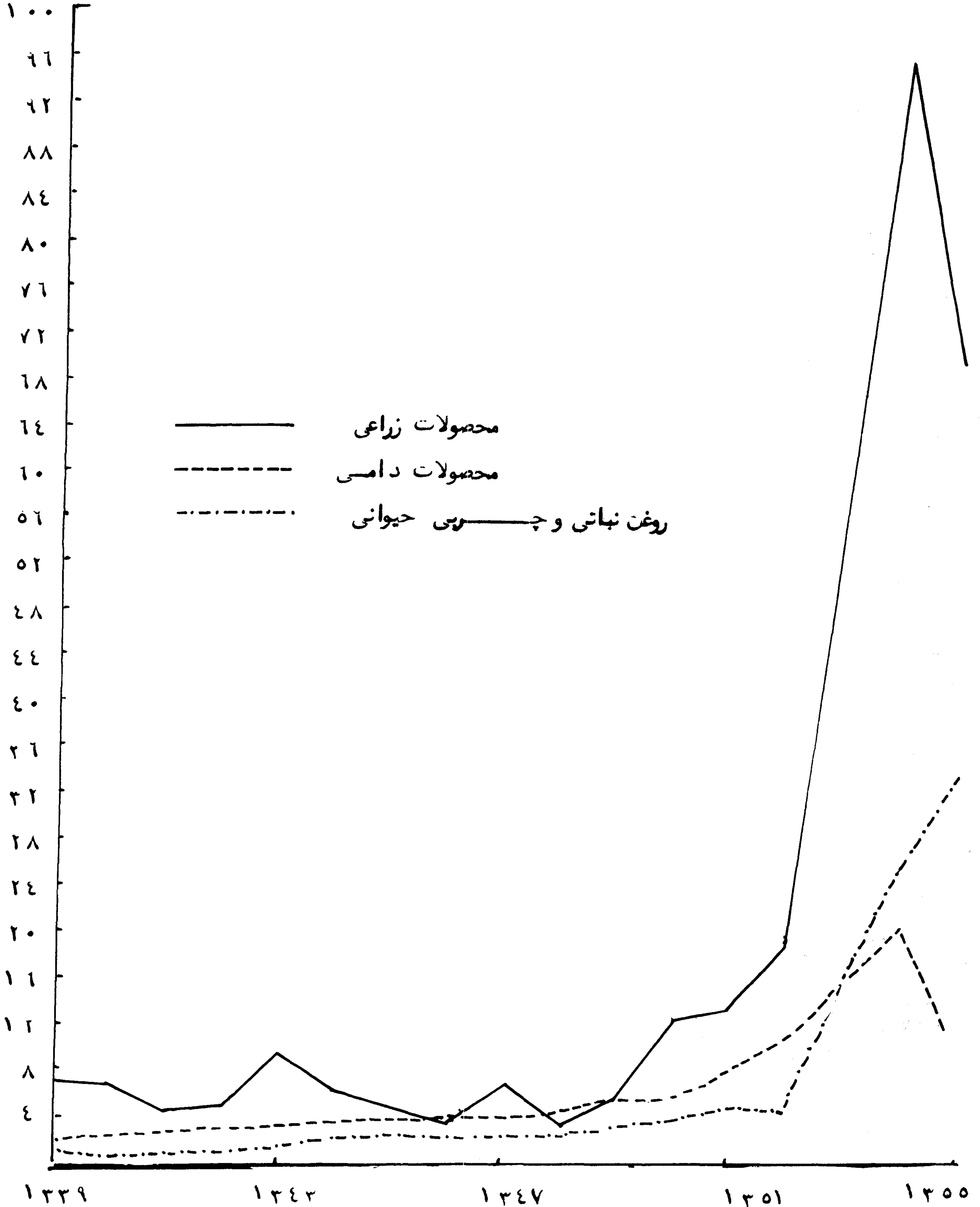
نمودار ۱

صادرات و واردات محصولات کشاورزی ایران

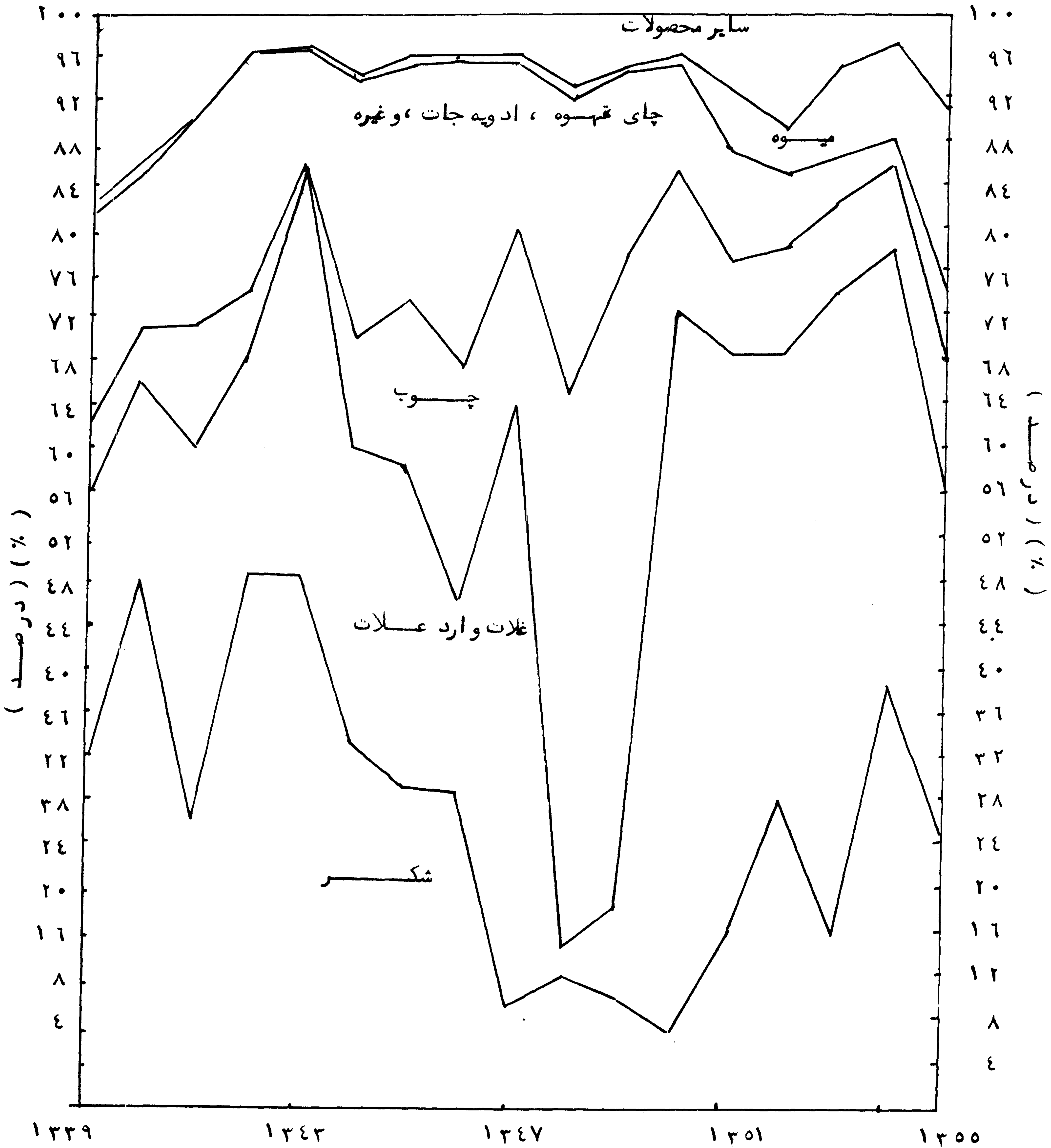
نمودار ۲

میلیارد ریال

واردات محصولات کشاورزی ایران

نمودار ۳

نسبت مهم محصولات زراعی مختلف وارداتی

نمودار ۴

جدول ۱: واردات مهمترین محصولات زراعی ایران

مقدار به تن
ارزش به میلیون ریال

سال	گندم			برنج			شکر			چای قهوه و ادویهجات		
	مقدار تن	ارزش میلیون ریال	سال	مقدار تن	ارزش میلیون ریال	سال	مقدار تن	ارزش میلیون ریال	سال	مقدار تن	ارزش میلیون ریال	سال
۱۹۶۰-۶۱	۳۷۱۰۵۲	۱۴۸۱/۳	۶۱	۶۵۵۵	۷۵/۶	۶۱	۱۲۹۸۸	۲۱۷۷/۹	۳	۱۲۶۹/۳	۱۹۶۰-۶۱	
۱۹۶۴-۶۵	۴۹۵۵۲۸	۲۹۳۳/۱	۶۵	۱۳۱۶۹	۱۴۷/۸	۶۵	۱۱۰۰۳	۴۵۱۷/۵	۷	۹۴۲/۷	۱۹۶۴-۶۵	
۱۹۶۸-۶۹	۵۳۴۶۹۵	۲۸۱۵/۳	۶۹	۲۴۳۴۵	۲۷۸/۲	۶۹	۱۰۰۲۱	۶۰۰/۴	۸	۹۶۷/۸	۱۹۶۸-۶۹	
۱۹۷۰-۷۱	۲۲۶۳۹	۱۶۷/۳	۷۱	۵۶۲۶	۸۴/۶	۷۱	۱۰۵۲۷	۵۱۸/۹	۸	۹۱۶/۸	۱۹۷۰-۷۱	
۱۹۷۲-۷۳	۷۷۱۳۲۲	۴۷۵۴/۵	۷۳	۹۱۸۷۲	۱۵۵۹/۰	۷۳	۱۳۷۰۸	۱۹۹۰/۶	۰	۱۳۰۹/۰	۱۹۷۲-۷۳	
۱۹۷۴-۷۵	۱۴۳۳۹۰۳	۲۰۹۸۶/۵	۷۵	۱۹۱۴۵۷	۸۹۱۵/۳	۷۵	۱۷۷۶۴	۹۵۹۵/۶	۸	۲۰۳۵/۸	۱۹۷۴-۷۵	
۱۹۷۵-۷۶	۱۴۳۹۶۲۴	۲۲/۶۸۱/۰	۷۶	۲۸۶۱۴۴	۱۰۵۱۹/۶	۷۶	۱۸۹۴۴	۳۶۵۳۶/۷	۴	۲۱۶۱/۴	۱۹۷۵-۷۶	
۱۹۷۶-۷۷	۴۰۵۷۱۵	۷۱۵۰/۰	۷۷	۲۶۰۰۳۸	۸۲۴۶/۸	۷۷	۲۲۴۳۹	۱۶۹۶۰/۷	۲	۲۸۰۴/۲	۱۹۷۶-۷۷	

ترکیب نرخ رشد از سال

۱۹۶۰-۶۱	به	۱۹۶۰-۶۱
۱۹۷۶-۷۷	(%) ۵۳	۱۹۷۶-۷۷
۱۹۶۰-۶۱	به	۱۹۶۰-۶۱
۱۹۷۰-۷۱	(%) ۲۲/۴۵	۱۹۷۰-۷۱
۱۹۶۰-۶۱	به	۱۹۶۰-۶۱
۱۹۷۰-۷۱	(%) ۳/۵۸	۱۹۷۰-۷۱

دنباله جدول ز

واردات مهمترین محصولات کشاورزی ایران

میوه و خشکبار

روغن نباتی و چربی حیوانی

ارزش ملیونریال	مقدار تن	ارزش ملیونریال	مقدار تن	سال
۸۹۵/۵	۴۰۳۱۵	۶۱/۹	۸۰۰۰	۱۹۶۰-۶۱
۱۴۰۱/۳	۶۸۰۰۶	۴۰/۳	۲۷۹۰	۱۹۶۴-۶۵
۱۹۹۷/۵	۱۵۰۲۳۲	۵۱/۸	۱۴۴۳	۱۹۶۸-۶۹
۳۲۴۳/۵	۱۳۶۱۸۹	۲۰۱/۹	۹۸۶۴	۱۹۷۰-۷۱
۴۴۳۱/۸	۱۷۰۷۹۸	۷۲۲/۷	۵۸۱۶۵	۱۹۷۲-۷۳
۱۵۳۱۵/۸	۲۵۶۲۱۲	۵۴۱۶/۷	۲۴۱۲۳۲	۱۹۷۴-۷۵
۱۹۹۶۲/۶	۲۶۸۷۶۵	۸۵۶۷/۳	۳۷۷۷۱۱	۱۹۷۵-۷۶
۱۰۵۳۶/۵	۲۷۷۶۲۴	۱۱۳۹۷/۱	۴۷۱۵۶۶	۱۹۷۶-۷۷
۱۵/۶۱	۱۲/۰۲	۳۵/۹۱	۲۷/۱۰	ترکیب نرخ رشد از ۱۹۶۰-۶۱ به
۱۲/۴۱	۱۱/۷۰	۱۱/۳۵	۱/۹۲	۱۹۷۶-۷۷ (%) ۱۹۶۰-۶۱ به
۱۸/۳۲	۱۰/۷۱	۷۷/۹۲	۷۳/۷۵	۱۹۷۰-۷۱ (%) ۱۹۶۰-۶۱ به

مآخذ : آمارهای تجارت خارجی ایران

با بررسی ارقام جدول ۱ می توان به یک نظریه کلی درباره افزایش گروه کوچکی از مهمترین محصولات زراعی وارداتی دست یافت.

بعد از سال ۱۳۴۹-۵۰ الگوی مصرف در ایران به طور قابل ملاحظه ای تغییرات سریعی داشته و در این حال مصرف تولیدات گوشتی نسبتاً زیاد بوده و به طور کلی در طی ۱۷ سال اخیر رشد واردات محصولات دامی نیز افزایش یافته و با رشد سالانه ۸/۳۰ درصد از مبلغ ۸۷۸ میلیون ریال به ۳۲۶۸۱ میلیون ریال رسیده است. واردات محصولات گوشتی و امعاء و احشاء حیوانات دارای رشد سالیانه ۳۹/۴۸ درصد بوده و یکی از مهمترین مصارف مواد گوشتی می باشد. واردات لبنیات نرخ رشد همانندی را نشان می دهد در نمودار ۵ سهم نسبی محصولات مختلف دامی ارائه شده و جدول ۲ نیز در باره مقدار و ارزش چند قلم از مهمترین محصولات دامی وارداتی آماری عرضه می کند. در خلال چند سال گذشته واردات روغن نباتی و چربی حیوانی

هم از رشد خیلی زیادی برخوردار بوده مخصوصاً در طی ۷ سال اخیر این نرخ رشد بسیار مهم و بالا بوده و چیزی حدود ۱۸/۳۳ درصد در سال می باشد. در جدول ضمیمه ۱ موقعیت و وضعیت سه گروه از محصولات کشاورزی ذکر شده تا خواننده به اهمیت مسئله پی ببرد و بررسی دقیق مطالب بیان شده توسط خداوا و نمودارها یک آئینده قابل توجه را آشکار می سازد. در میان محصولات زراعی، وارداتی غلات بیشتر از ایالات متحده، چای و شکر از هند و جوباز روسیه و نیز استرالیا بزرگترین عرضه کننده گوشت و محصولات گوشتی به کشور بوده است و از اسرائیل ماکیان شامل مرغ، خروس و بوقلمون و از آفریقای جنوبی ماهی و از هلند و دانمارک شیر و محصولات متنوع از شیر "لبنیات" و آلمان غربی تخم مرغ وارد کشور شده است. با اضافه اینکه بیشترین چربی حیوانی از آمریکا و روغن نباتی از هلند وارد این کشور شده است. تمامی محصولات فوق در طی ۱۷ سال اخیر وارداتشان افزایش داشته است.

واردات مهمترین محصولات دامی ایران

سال	گوشت و اجزاء گوشت		ماهی و جانوران نرم تن		محصولات لبنی		پشم و موی حیوانات	
	مقدار تن	ارزش میلیون ریال	مقدار تن	ارزش میلیون ریال	مقدار تن	ارزش میلیون ریال	مقدار تن	ارزش میلیون ریال
۱۹۶۰-۶۱	۲۹۹	۲۶/۹	۱۵۴	۶/۶	۳۴۱۶	۲۲۸/۷	۳۷۸۸	۱۴۵۶/۱
۱۹۶۴-۶۵	۴۷۶	۳۰/۹	۵۶	۲/۵	۸۵۱۵	۵۰۴/۱	۵۸۳۶	۱۹۳۰/۴
۱۹۶۸-۶۹	۱۲۱۱	۶۲/۱	۴۹	۳/۶	۹۱۲۱	۶۲۵/۴	۱۳۶۹۶	۲۵۰۴/۱
۱۹۷۰-۷۱	۱۵۴۷۲	۸۹۳/۱	۲۱۱	۶/۹	۱۳۰۰۹	۷۷۵/۳	۱۲۷۰۵	۲۴۰۲/۸
۱۹۷۲-۷۳	۷۶۴۷	۴۷۵/۱	۱۷۲	۱۱/۳	۱۵۹۲۴	۱۶۱۶/۰	۲۳۰۹۴	۴۱۳۵/۶
۱۹۷۴-۷۵	۲۶۵۶۰	۲۸۵۳/۵	۱۳۳۷	۱۰۱/۸	۵۲۷۰۵	۴۶۶۹/۹	۲۱۷۸۹	۵۱۰۰/۹
۱۹۷۵-۷۶	۷۱۳۱۰	۷۴۷۲/۶	۵۵۸	۷۶/۱	۶۳۰۱۷	۶۲۳۶/۸	۳۴۲۰۷	۵۹۹۰/۶
۱۹۷۶-۷۷	۷۷۸۲۲	۷۷۰۲/۰	۱۵۳۸	۱۵۷/۶	۸۵۶۰۱	۸۲۴۹/۷	۳۴۳۶۸	۹۲۳۸/۷
۱۹۶۰-۶۱	ترکیب نرخ رشد							
۱۹۷۶-۷۷ (%)	به							
۱۹۶۰-۶۱	به							
۱۹۷۰-۷۱ (%)	به							
۱۹۷۰-۷۱	به							
۱۹۷۶-۷۷ (%)	به							
۱۹۷۶-۷۷	به							

منابع: ۱. آمارهای تجارت خارجی ایران .

مادرات و واردات محصولات

مجله علوم کشتا و رزی ایران، جلد سوم ۱۳۵۸

صادرات محصولات کشاورزی :

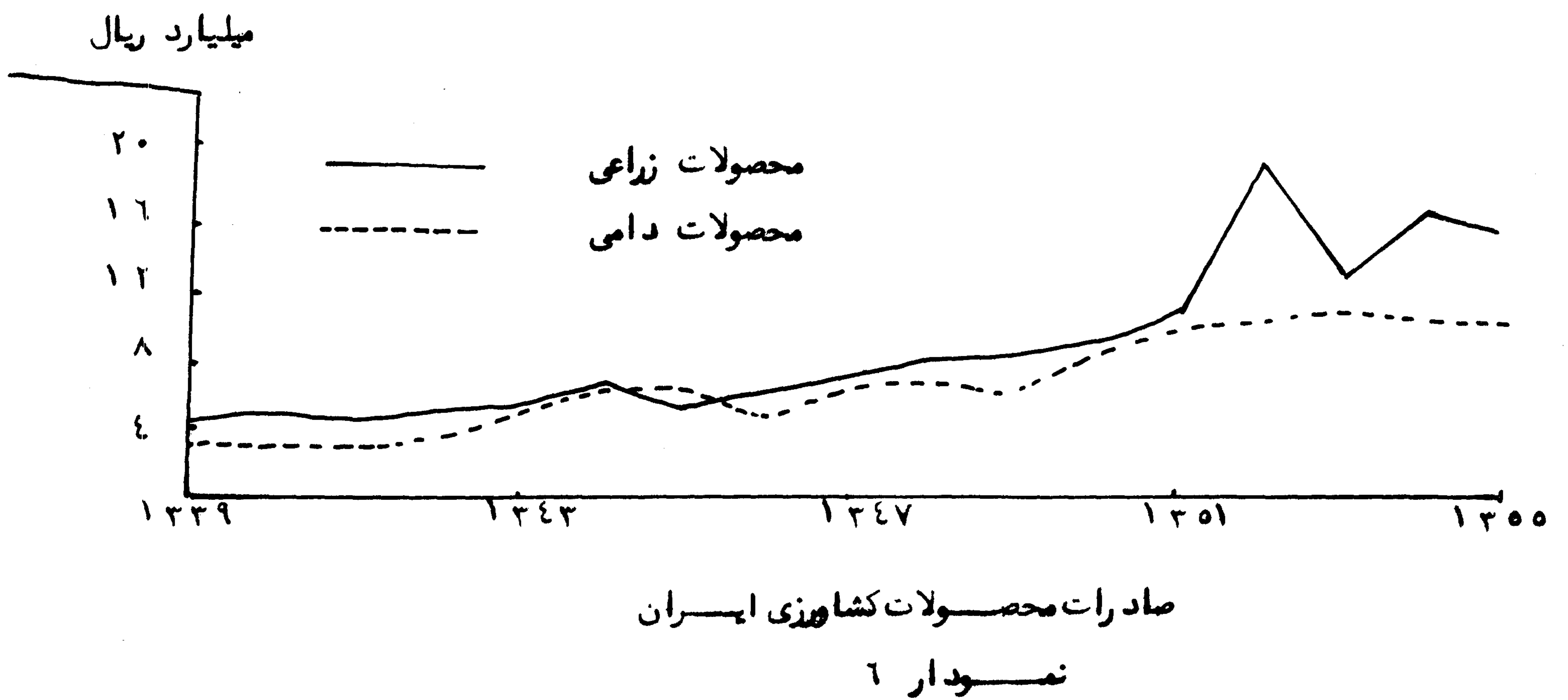
به علت تقاضای زیاد و متورم شده داخلی که به طور قابل توجه و زیادی رشد کرده و افزایش یافته و بدلیل خرابی وضع کشاورزی صادرات محصولات کشاورزی تحت فشار و تنگنا قرار گرفته است و به نظر می رسد علت اصلی این جریان عدم توجه به بخش کشاورزی و سرعت و رشد زیاد صنعتی شدن کشور می باشد به هر حال علی رغم افزایش تقاضای داخلی برای مصارف صنعتی و افزایش شدید واردات محصولات کشاورزی صادرات محصولات کشاورزی پیوسته رو به ناپودی گذاشته و از سال ۱۳۴۹-۵۰ شکاف بین واردات و صادرات هرچه بیشتر شده و عمیق تر گردیده است. این مطلب به خوبی از مشاهده نمودار ۲ مشهود است. اگرچه رقم صادرات محصولات کشاورزی افزایش داشته و از مبلغ ۷۷۲۶ میلیون ریال به ۲۵۶۰۵ میلیون ریال طی ۱۷ سال گذشته رسید و نرخ رشد سالانه آن ۷/۳۰ درصد بوده است ولی به طور کلی به علت واردات زیاد فاصله بین واردات و صادرات بسیار عمیق تر شده است.

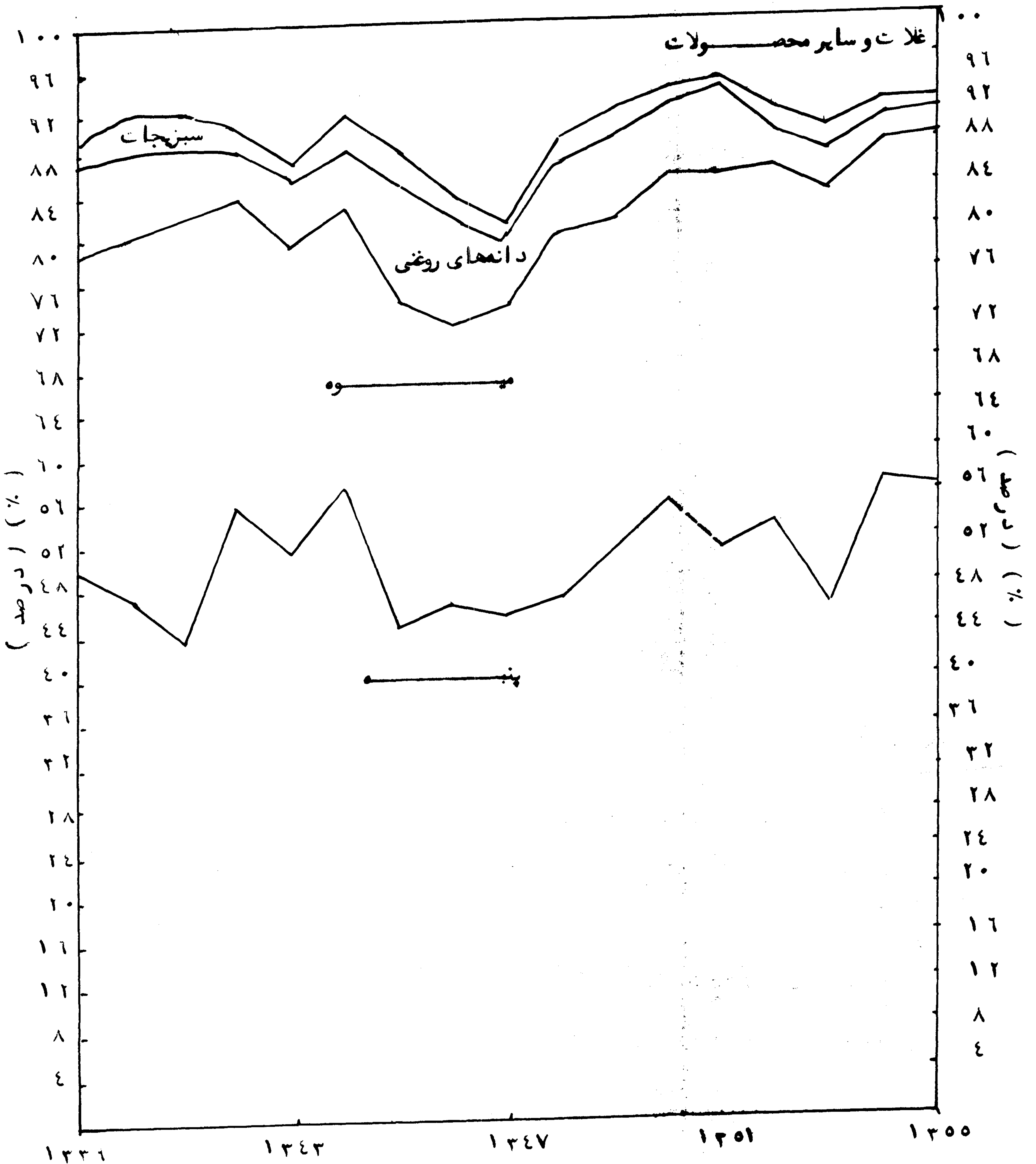
صادرات ایران بدون نفت عبارتند از محصولات کشاورزی و کالاهای سنتی " صنایع دستی " اخیراً " صادرات کالاهای ماشینی مهندسی " در صنایع مونتاژ " وهم چنین صادرات خدمات و سرویس به خارج افزایش داشته

است. در طی سال های ۴۰-۱۳۳۹ ششم صادرات محصولات کشاورزی در مجموع کل صادرات غیر نفتی معادل ۹۲/۴۲ درصد بوده است اما در سال ۵۶-۱۳۵۵ این نرخ رشد کاهش یافته و به حدود ۶۷/۳۸ درصد رسیده است. در نمودار شکل ۶ جریان و سیر صادرات محصولات زراعی و دامی نشان داده شده است. صادرات محصولات زراعی مستقیماً " با تولیدات داخلی مرتبط بوده و در طی دوره مورد بررسی محدوداً " ۵۲ تا ۶۵ درصد کل صادرات کشاورزی کشور بوده است می توان اظهار کرد که ایران یکی از مهمترین صادرکنندگان پشم میوه، خشکبار میباشد که حدوداً " ایستایی محصولات ۸۸/۳۴ درصد کل محصولات زراعی صادراتی می باشند در نمودار ۷ سهم نسبی محصولات مختلف زراعی که صادر میشوند ارائه شده است، هم چنین مقدار و ارزش بعضی از مهمترین اقلام محصولات زراعی صادراتی ایران در جدول ۲ آورده شده است. در سالهای مختلف صادرات محصولات دامی حدود ۳۳ تا ۴۸ درصد کل صادرات محصولات کشاورزی ایران را تشکیل می دهند. پشم و موی حیوانات و محصولات دیگری از این قبیل مهمترین محصولات صادراتی ایران بوده اند هم چنین در سال های اخیر صادرات پوست خام، چرم و پوست دباغی شده افزایش زیادی داشته اند به طور کلی می توان گفت در طی دوره فوق کاه صادرات محصولات دامی افزایش داشته و نرخ رشد این نوع صادرات سالانه حدود ۶/۸۷ درصد

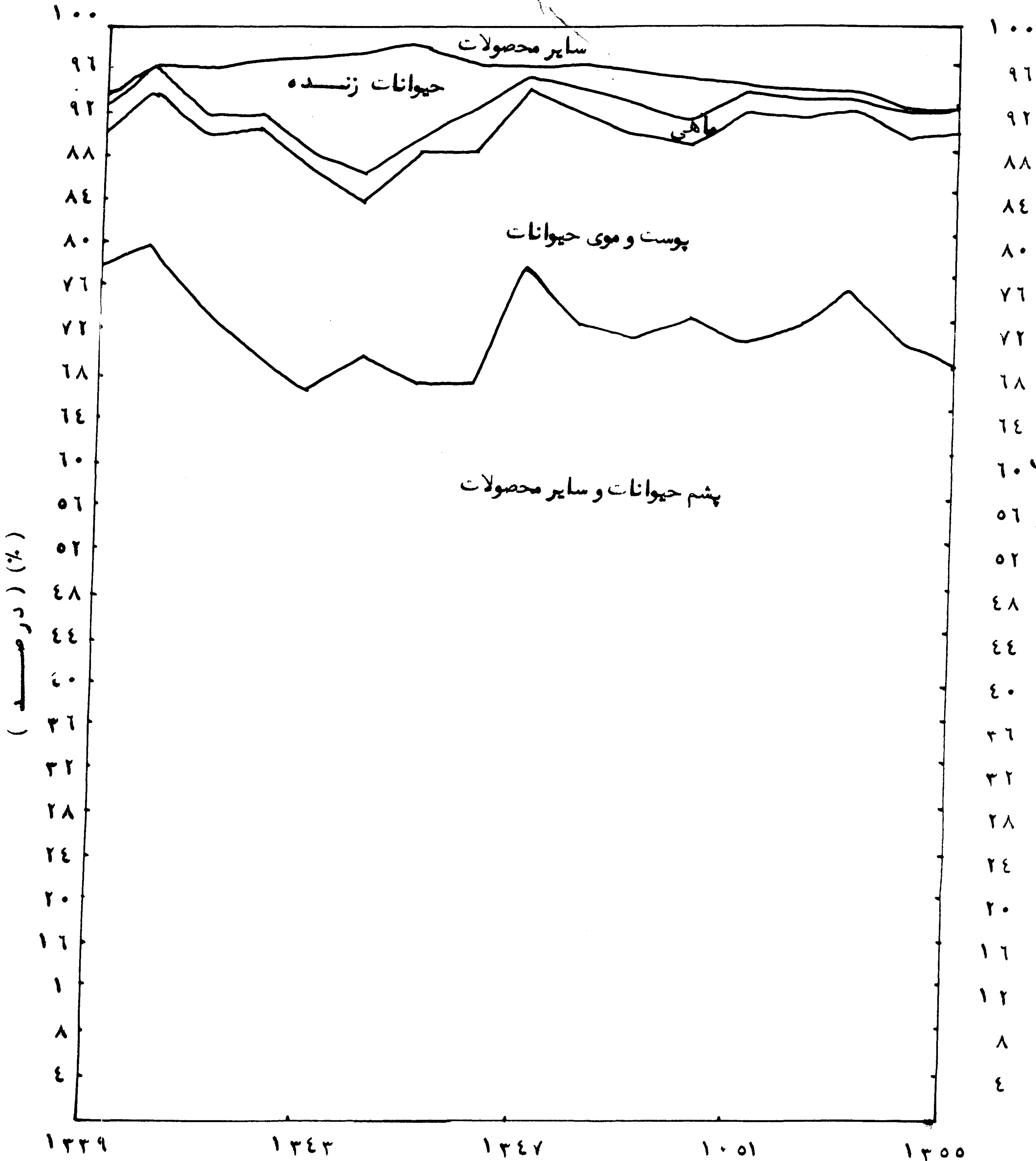
بوده است و از طرفی این مسئله آشکار و بدیهی است که ایران از جمله کشورهای است که محصولات دامی کامل و آماده را وارد میکنند و محصولات دامی خام و اولیه را آماده نشده یا ناتمام را صادر می کنند و جزء یکی از مهمترین کشورهای صادر کننده مواد خام می باشد از نمودار ۸ یک نظریه نسبی در باره صادرات محصولات دامی ایران بدست می آید، از طرف دیگر جدول ۴ مهمترین محصولات دامی را که از ایران صادر شده است ارائه می دهد بخصوص در مورد محصولاتی که صادرات آنها تازه شروع شده است. قابل توجه است که در این دوره صادرات روغن نباتی و چربی به علت گسترش و توسعه بازارهای داخلی به مقدار جزئی کاهش

یافته است. ضمناً در جدول ضمیمه ۲ موقعیت سه گروه از مهمترین صادرات کشاورزی ایران ارائه و مقایسه شده اند. چین و تایوان از جمله مهمترین کشورهای وارد کننده پنبه ایران میباشند و ایالات متحده نیز از بزرگترین کشورهای خریدار و وارد کننده پسته ایران می باشد و شوروی وارد کننده میوه های تازه از ایران قالی هم به مقدار زیاد به آلمان غربی و ایالات متحده صادر می گردد و ایتالیا و شوروی را باید بزرگترین وارد کننده های پوست و چرم از ایران به حساب آورد چه این دو کشور همه ساله مقدار زیادی پوست و چرم از ایران می خرند.

صادرات محصولات زراعی ایران
نمودار ۷

صادرات محصولات دامی ایران

نفسودار ۸

جدول ۳
مهمترین صادرات محصولات زراعی ایران

سال	پنبه		میوه و خشکبار		دانه های روغنی	
	مقدار تن	ارزش ملیون ریال	مقدار تن	ارزش ملیون ریال	مقدار تن	ارزش ملیون ریال

۱۹۶۰-۶۱	۵۵۹۲۰	۲۱۶۷/۲	۸۹۰۱۶	۱۲۲۹/۸	۲۸۶۹۹	۳۷۲/۶
۱۹۶۴-۶۵	۶۸۶۶۴	۲۶۱۹/۲	۶۴۳۷۹	۱۴۲۷/۲	۳۲۶۳۷	۳۱۷/۷
۱۹۶۸-۶۹	۸۸۲۳۳	۳۲۳۶/۶	۷۷۱۷۳	۲۰۱۴/۲	۲۶۱۶۴	۴۱۵/۰
۱۹۷۰-۷۱	۱۲۱۱۴۴	۴۳۲۵/۶	۱۰۲۹۸۴	۲۵۲۰/۵	۶۱۹۹۱	۶۵۷/۷
۱۹۷۲-۷۳	۱۲۷۸۷۵	۶۰۰۰/۹	۱۰۷۳۳۲	۳۹۸۷/۰	۴۶۲۶۶	۹۷۰/۴
۱۹۷۴-۷۵	۱۰۰۱۵۰	۵۸۸۲/۰	۱۱۶۲۸۴	۴۸۴۹/۲	۳۵۰۶۶	۴۷۵/۶
۱۹۷۵-۷۶	۱۵۴۱۵۷	۹۵۶۵/۱	۱۲۸۰۹۸	۵۱۷۰/۳	۳۳۶۴۱	۴۰۷/۹
۱۹۷۶-۷۷	۱۰۰۸۲۲	۸۶۷۸/۲	۱۰۳۳۶۴	۴۹۵۱/۵	۲۱۲۲۷	۲۶۷/۶

ترکیب نرخ رشد

۱۹۶۰-۶۱	به	۱۹۶۰-۶۱
۱۹۷۶-۷۷	(%) ۲/۵۳	-/۰۸
۱۹۶۰-۶۱	به	۱۹۶۰-۶۱
۱۹۷۰-۷۱	(%) ۷/۲۸	۵/۳۰
۱۹۷۰-۷۱	به	۱۹۷۰-۷۱
۱۹۷۶-۷۷	(%) ۲/۵۹	-۷/۹۷

مساء غنذ : آمارهای تجارت خارجی ایران

مهمترین صادرات محصولات دامی ایران

پشم، مو، قالی، قالینچه	ماهی و صدف داران	پوست و چرم خام	سال
ارزش میلیون ریال	ارزش میلیون ریال	ارزش میلیون ریال	سال
مقدار تن	مقدار تن	مقدار تن	سال
۲۵۵۵/۰	۸۷/۸	۵۱۷/۷	۱۹۶۰-۶۱
۳۱۲۰/۸	۸۸/۹	۹۷۰/۷	۱۹۶۴-۶۵
۴۶۸۲/۴	۶۷/۵	۱۰۲۶/۵	۱۹۶۸-۶۹
۴۲۰۸/۴	۱۵۸/۶	۱۱۰۲/۲	۱۹۷۰-۷۱
۶۹۲۵/۶	۱۵۶/۵	۲۱۲۱/۰	۱۹۷۲-۷۳
۸۱۷۸/۸	۱۲۵/۶	۱۸۷۳/۲	۱۹۷۴-۷۵
۷۳۰۵/۴	۲۱۷/۸	۱۹۶۷/۴	۱۹۷۵-۷۶
۶۹۲۵/۲	۱۶۶/۷	۲۲۴۵/۸	۱۹۷۶-۷۷
۶/۰۴	۳/۸۴	۹/۰۲	ترکیب نرخ رشد " ترکیب نسبت رشد "
۴/۶۴	۵/۵۲	۷/۱۱	۱۹۶۰-۶۱ به
۷/۳۷	۰/۷۱	۱۰/۷۰	۱۹۷۰-۷۱ به
			۱۹۷۶-۷۷ (%)
			۱۹۶۰-۶۱ به
			۱۹۷۰-۷۱ (%)
			۱۹۷۶-۷۷ (%)

مآخذ: آمارهای تجارت خارجی ایران

از بررسی جدول ۵ می توان دریافت و مشاهده کرد که واردات سرانه تمام محصولات محصولات کشاورزی، محصولات زراعی، محصولات دامی، روغن و چربی تقریباً "رشدی مشابه و همانند با نرخ رشد محصول ملی سرانه داشته اند و صادرات سرانه" شامل نفت و تولیدات نفتی" افزایش یافته و ولسی از طرف دیگر صادرات غیر نفتی و صادرات محصولات کشاورزی افزایش ملایم و معتدلی داشته اند بجز در مورد صادرات روغن و چربی که گرایش به کاهش داشته و نقصان یافته است.

در این مرحله، بررسی و مرور گرایش و تمایل و جهت تولیدات کشاورزی چند کشور توسعه یافته و در حال توسعه و نیز چند کشور همسایه ایران و نیز مقایسه و مقابله جهت و گرایش تولیدات کشاورزی این چند کشور با ایران بسیار مفید و سود مند می باشد به همین منظور برای بیان این مقصود کشور را انتخاب کرده ایم که فکر می کنم برای بیان مقصود و هدف مختصر ما کافی باشند کشور های انتخاب شده عبارتند از: ایالات متحده آمریکا، روسیه، ژاپن، چین، هند، عربستان سعودی و ترکیه. در جدول ۷ و ۸ صادرات و واردات محصولات کشاورزی این کشور ها از جمله ایران نشان داده شده اند (۲).

ایالات متحده آمریکا بزرگترین و مهمترین وارد کننده و صادر کننده محصولات کشاورزی بوده است در حالی که آخرین کشور یعنی عربستان سعودی و ایران رشد و افزایشی آهسته و ملایم داشته ولی در طی سال ۱۹۷۶ نسبت صادرات به واردات $\frac{E}{I}$ ایران در مقایسه با عربستان سعودی خیلی مساعد و معقول ترمی باشد این نسبت برای ایران $\frac{1}{5}$ یک به ۵ و برای عربستان سعودی $\frac{1}{38}$ یک به سی و هشت بوده است.

هم چنین در جدول ۹ واردات و صادرات کشور فوق که آنها را مورد رسیدگی قرار داده ایم حساب کرده و نشان داده شده اند در طی سال ۱۹۷۶ واردات سرانه ایران ۴۴/۳ دلار آمریکائی و در مقابل عربستان سعودی ۸۶/۸ دلار ژاپن ۹۸/۵ دلار و ایالات متحده ۵۴/۹ دلار، البته صادرات سرانه محصولات کشاورزی آمریکا بیشترین و بالاترین رقم بوده و در مورد ترکیه نیز در سال های اخیر این جریان رشد و ترقی خوبی داشته است.

تمامی این مسائل یک برخورد دردناک در قیمت های بین المللی محصولات کشاورزی را بوجود می آورند و باعث میشوند همانطور که در جدول ۹ نشان داده شده در ضمن سال ۱۹۷۴ افزایش بسیار تند و سریعی در شاخص های بین المللی قیمت تمام کالاهای کشاورزی مصرفی موجود بوده است (۳).

۲- در این جا احتمالاً در ارقام حداقل ۷ و ۸ مربوط به واردات و صادرات محصولات کشاورزی سالهای گذشته و حال اختلافاتی موجود است و این به دو دلیل میباشد اول آنکه ارقام و آمار قدیمی سال های گذشته ایرانیان مربوط به سال شمسی است که از ۲۱ مارس شروع میشود در حالی که ارقام و آمارهای جدید مربوط به سال های اخیر در سال میلادی است. دوم آنکه نرخ های مبادله ریال و دلار متغیر است و حالات مختلف دارند.

۳- سازمان خوار و بار جهانی، بررسی و پیش بینی کالاهای اقتصادی.

جدول ۴

واردات محصولات کتیا ورزی چند کشور انتخاب شده

نرخ رشد (%)

۱۰۰۰۰ دلار

	۱۹۷۶	۱۹۷۵	۱۹۷۴	۱۹۷۲	۱۹۷۰	۱۹۶۸	۱۹۶۴	۱۹۶۰	کشورها
۴/۸۳	۱۱۸۱۷۴۳	۱۰۱۸۳۳۵	۱۰۹۸۳۶۲	۷۰۳۰۹۳	۶۳۰۵۸۴	۵۶۹۷۰۰	۶۲۷۲۳۰	۵۲۹۵۹۰	ایالات متحده آمریکا
۱۰/۶۲	۹۵۶۹۶۸	۹۲۹۹۴۱	۵۴۴۱۹۰	۳۴۵۵۱۶	۱۵۰۸۵۷	۱۸۰۹۹۹	۲۲۳۲۴۰	۲۱۰۴۰۰*	روسیه شوروی
۱۲/۴۵	۲۱۵۷۷۶	۲۳۱۴۳۲	۳۴۷۲۳۰	۱۱۹۹۸۵	—	—	—	—	چین
۵/۱۱	۱۴۵۱۴۰	۱۵۷۶۵۱	۱۱۲۲۴۹	۴۲۹۲۶	۶۵۸۰۸	۸۵۸۱۸	۹۰۴۴۰	۶۲۱۵۰	هند
۱۰/۷۸	۱۱۰۴۹۴۲	۱۱۱۱۱۹۸۱	۱۱۰۸۳۹۷	۵۴۱۳۴۴	۴۱۲۹۷۳	۳۲۲۲۲۹	۳۴۳۶۴۰	۱۹۳۷۱۰	ژاپن
۲۰/۱۹	۸۰۱۶۹۹	۷۱۷۴۸	۵۶۷۹۹	۲۸۲۲۰	۲۲۲۵۱	—	—	—	عربستان سعودی
۷/۸۹	۱۹۷۱۶	۴۰۵۰۱	۴۲۶۰۱	۷۵۶۷	۱۱۰۸۰	۳۰۰۴	۷۷۶۰	۵۴۲۰	ترکیه
۱۹/۹۴	۱۵۰۶۱۶	۱۹۶۰۲۰	۱۲۶۳۸۷	۳۰۴۶۸	۱۲۱۲۰	۱۴۳۲۹	۱۶۲۸۰	۹۸۵۰	ایران

علامت : * به ارقام سال ۱۹۶۲ اشاره می کند.

مساءخذ : سالنامه تجاری

جدول ۷
صادرات محصولات کشتا و رزی چند کشور انتخاب شده

نرخ رشد (%)	۱۹۷۶	۱۹۷۵	۱۹۷۴	۱۹۷۲	۱۹۷۰	۱۹۶۸	۱۹۶۴	۱۹۶۰	نام کشور ها
۹/۲۶	۲۳۷۱۴۱۱	۲۲۴۵۸۱۰	۲۲۵۴۹۳۱	۹۷۳۶۴۴	۷۳۸۵۰۵	۶۴۲۶۰	۷۸۶۲۲۰	۲۵۲۷۱۰	ایالات متحده امریکا
۱/۸۸	۲۰۳۸۰۱	۲۳۸۵۵۱	۲۷۳۱۳۳	۱۴۲۲۴۶	۱۴۷۲۷۶	۱۵۵۴۸۰	۱۸۰۹۶۰	۱۴۸۴۰۰	شوروی
۱۰/۳۹	۲۲۱۶۹۷	۲۵۵۷۱۰	۲۶۱۱۸۱	۱۳۵۲۴۱	-	-	-	-	چین
۶/۳۸	۱۶۸۱۹۴	۱۷۲۸۲۵	۱۳۷۶۱۰	۷۷۹۸۲	۶۶۱۹۹	۶۲۴۵۵	۷۶۵۶۰	۵۸۷۴۰	هند
-۴/۷۳	۲۹۱۶۷	۳۶۵۵۴	۳۸۲۲۵	۲۴۴۷۰	۳۷۶۱۱	۲۱۲۷۳	۵۹۴۸۰	۴۶۶۸۰	ژاپن
۳۱/۲۹	۲۰۹۲	۲۴۰۰	۲۹۰۵	۵۷۶	۳۱۱	-	-	-	عربستان سعودی
۹/۰۹	۱۲۳۵۸۳	۸۲۷۹۹	۹۶۴۰۹	۷۱۹۰۵	۴۶۶۵۲	۴۳۳۰۶	۳۶۷۵۰	۲۸۱۴۰	ترکیه
۹/۱۵	۳۰۱۵۴	۲۸۴۶۵	۲۵۱۰۰	۲۰۲۸۲	۱۲۳۱۲	۱۰۸۶۰	۹۵۰۰	۸۱۱۰	ایران

این * علامت اشاره است به ارقام سال ۱۹۶۲
مء خذ : سالنامه ء تجاری F.O.A.O

صادرات الاثرافى وسوء

مجله علوم كشا و رزى ايران، جلد سوم ۱۳۵۸

جدول ۸
دلار آمریکا
واردات و صادرات سرانه محصولات کشت و ریزی کشورهای مختلف

نام کشورها	واردات		صادرات		نام کشورها
	۱۹۷۵	۱۹۷۶	۱۹۷۵	۱۹۷۶	
آمریکا	۳۰/۸	۴۷/۷	۱۰۵/۲	۱۱۰/۲	آمریکا
شوروی	۱۰/۳	۳۶/۶	۹/۴	۷/۹	شوروی
چین	-	۲/۸	۳/۰	۲/۶	چین
هند	۱/۲	۲/۳	۲/۸	۲/۷	هند
ژاپن	۳۹/۶	۹۸/۰	۳/۶	۲/۶	ژاپن
عربستان سعودی	-	۸۶/۸	۲/۷	۲/۷	عربستان سعودی
ترکیه	۳/۱	۴/۸	۲۲/۵	۳۰/۲	ترکیه
ایران	۴/۳	۴۴/۳	۸/۶	۸/۹	ایران

علت و دلیل واقعی و اساسی این جریان ناخوشایند ب خاطر ظهور کشورهای تولید کننده نفت به عنوان بزرگترین و مهمترین خریداران محصولات کشاورزی بوده است که پس از افزایش قیمت نفت در اکتبر و دسامبر ۱۹۷۳ با توانائی مالی به صورت عمده ترین مشتریان و خریداران محصولات غذایی و کشاورزی بازارهای بین المللی ظاهر شدند. این مسئله با توجه به ارقام واردات ایران و عربستان سعودی معلوم و آشکار می گردد. ضمناً در مورد غلات و روغن شوری و چین بعنوان خریداران عمده بوده است. این مسائل نه تنها در بخش کشاورزی بلکه در سایر بخش ها هم دیده می شود. در نمودار ۹ شاخص قیمت های کالاهای وارداتی و غذایی و دامی نیز قیمت های عمده فروشی به عنوان معرفی و تشریح وقایع به صورت یک تصویر مقایسه ای عرضه شده اند، و آن دقیقاً "تأثیرات و اثرات کشورهای ثروتمند نفت خیز را بر روی جریان قیمت ها و تجارت بین المللی نشان میدهد.

بنابراین برطرف کردن این نوع موانع در اقتصاد کشور های نفت خیز ثروتمند ضروری و لازم است. استخراج و بهره برداری کشورهای تولید کننده نفت روزی متوقف میشود، جمعیت این کشورها تا چه مدت می توانند استطاعت و توانائی تحمل سطح تغذیه کمتر از متوسط جهانی را داشته باشند؟ در جدول ۹ موقعیت و موضع مصرف سرانه کالری، پروتئین و چربی

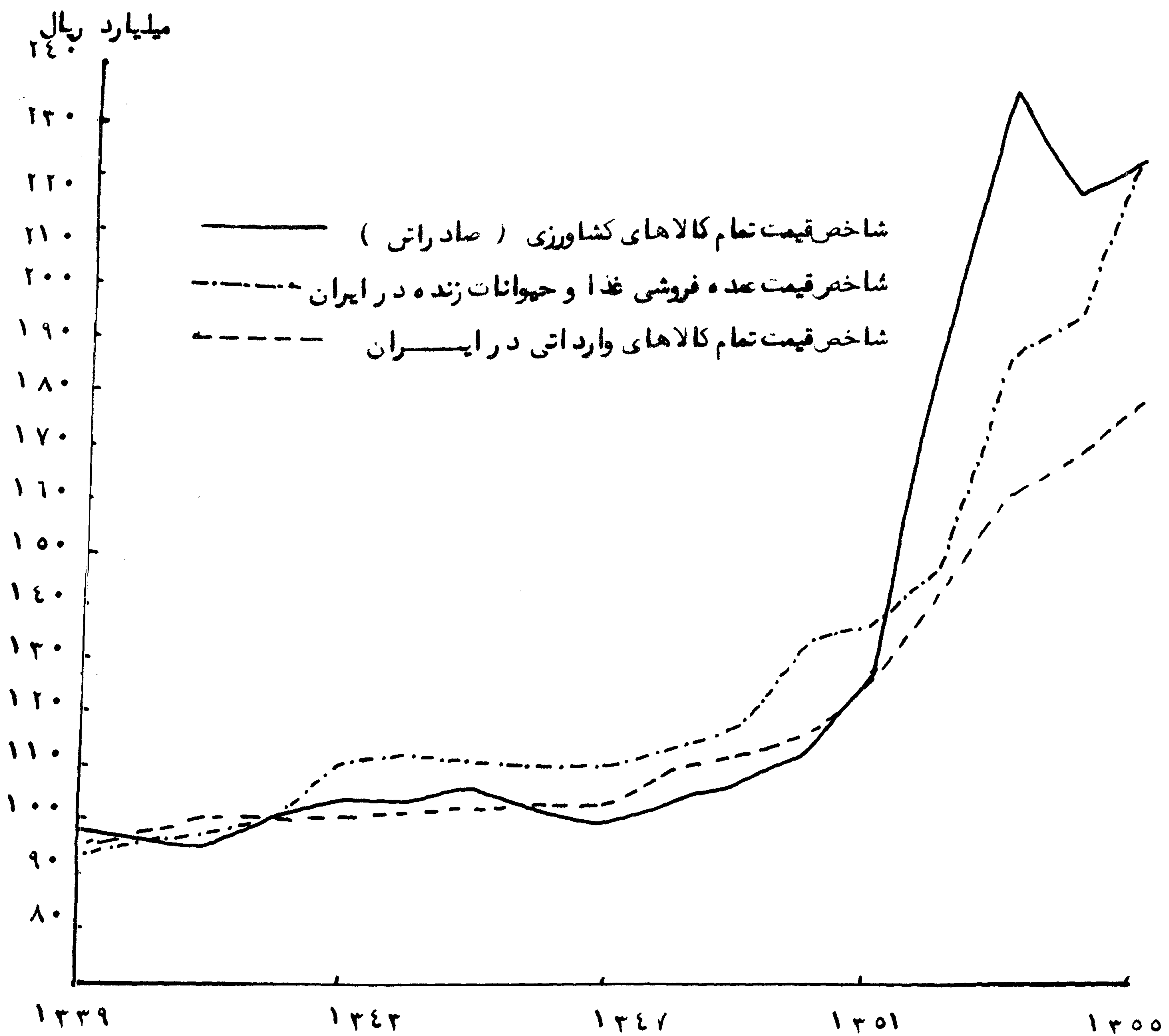
روزانه ارائه شده و تازه این ارقام مربوط به سالهای ۱۹۷۴ و بعد از آنکه مصرف سرانه کالری، پروتئین و چربی در ایران به طور زیادی افزایش یافته می باشند در طی سال ۱۹۷۵ مطابق این ارقام یعنی ۲۶۵۰ کالری ۷۳ گرم پروتئین و ۶۸ گرم روغن یا چربی بالاتر از متوسط تغذیه مورد نیاز بوده اند. اکنون زمان آن رسیده که کشورهای تولید کننده نفت روی توسعه کشاورزی خود تأکید و کلیه حواس خود را معطوف این عمل نمایند در حقیقت بعضی از کوشش ها و فعالیت های ویژه ای که ایران در این زمینه شروع کرده نتایج مهمی داشته. ضمناً در جدول ضمیمه ۳ و ۴ شاخص های محصولات کشاورزی و همچنین شاخص های سرانه تولیدات کشاورزی برای جهان و قاره های مختلف و ۸ کشور مورد بررسی آورده شده و هر کدام از جداول به ترتیب نظریه های خوب و مقایسه های جالبی برای سالهای مختلف ارائه می دهند (۴).

نتیجه:

افزایش درآمدهای واقعی و حقیقی از دو سو یکی با افزایش جمعیت و مهاجرت روستائیان به مناطق شهری و دیگری زیادی عرضه پول باعث ایجاد فشار روی تقاضای داخلی برای کالاهای مصرفی گردیده اند که نتیجه این عوامل افزایش قیمت ها و واردات بوده است و بنابراین سهم و نسبت واردات در رقم محصول ملی بالا رفته و این نسبت در سال ۱۳۵۶-۱۳۵۵ معادل ۱۹/۲۵ درصد شده در حالی

واردات کشور بسیار چشم گیر و قابل تاءمل می باشد. نسبت صادرات شامل نفت و مواد حاصله از نفت در محصول ملی $G.N.P$ در سال ۱۳۵۵-۵۶ معادل ۲۲/۷۳ درصد بوده است. برای یک تحلیل مقایسه ای از یک سری ضرایب همبستگی بین متغیرهای مختلف استفاده شده که در متن مقاله به آن اشاره شده است.

که همین نسبت در سال ۱۳۵۳-۵۲ معادل حدود ۱۳/۸۸ درصد بوده است. کل مجموع واردات در طی سال های ۱۳۵۰-۵۱ تا ۱۳۵۵-۵۶ دارای نرخ رشد سالیانه ۳۳/۷۲ درصد بوده در حالیکه کل واردات در طی سالهای ۱۳۳۹-۴۰ تا ۱۳۴۹-۵۰ از نرخ رشد سالیانه ۸/۴۲ درصد برخوردار بوده است و با این حساب افزایش مجموع

شاخص قیمت چند کالای معین (۱۳۴۲ = ۱۰۰)

نمودار ۱

جدول ۹

عرضه غذا در کشورهای مختلف، سرانه، روزانه

کالری

سال	امریکا	شوروی	چین	هند	ژاپن	عربستان سعودی	ترکیه	ایران	جهان
۱۹۶۰	۳۱۱۰	-	۲۳۵۰	۲۰۳۰	۲۲۶۰	-	۳۱۱۰	۲۰۵۰	-
۱۹۶۵	۳۱۴۰	۳۲۷۸	۲۳۸۰	۲۱۱۰	۲۳۵۰	۲۱۸۵	۲۷۷۱	۱۸۹۰	۲۴۳۶
۱۹۷۰	۳۳۰۰	-	-	۱۹۹۰	۲۴۷۰	-	-	-	-
۱۹۷۲	۳۵۶۹	۳۴۲۵	۲۲۱۵	۲۰۴۹	۲۸۴۲	۲۳۲۹	۲۸۱۱	۲۲۸۳	۲۵۳۷
۱۹۷۴	۳۵۰۴	۳۵۴۲	۲۳۳۰	۱۹۷۱	۲۸۳۵	۲۴۷۶	۲۸۴۸	۲۳۵۷	۲۵۶۸

پروتئین " گرم "

سال	امریکا	شوروی	چین	هند	ژاپن	عربستان سعودی	ترکیه	ایران	جهان
۱۹۶۰	۹۱/۴	-	۵۸/۵	۵۲/۵	۷۷/۴	-	۹۷/۵	۵۹/۶	-
۱۹۶۵	۹۲/۰	۹۶/۲	۶۱/۰	۵۳/۹	۷۷/۶	۵۳/۱	۷۵/۳	۴۵/۹	۶۵/۹
۱۹۷۰	۹۸/۶	-	-	۴۹/۴	۷۶/۹	-	-	-	-
۱۹۷۲	۱۰۶/۰	۱۰۳/۲	۶۱/۴	۵۰/۵	۸۵/۹	۵۹/۴	۷۴/۷	۵۳/۳	۶۸/۵
۱۹۷۴	۱۰۴/۳	۱۰۸/۰	۶۳/۹	۴۸/۱	۸۵/۹	۶۳/۱	۷۵/۷	۵۵/۷	۶۹/۰

چربی " گرم "

سال	امریکا	شوروی	چین	هند	ژاپن	عربستان سعودی	ترکیه	ایران	جهان
۱۹۶۰	۱۴۳/۳	-	-	۲۶/۶	۳۶/۹	-	۵۳/۹	۳۷/۲	-
۱۹۶۵	۱۴۶/۱	۸۱/۷	۳۰/۸	۲۶/۸	۴۵/۱	۳۴/۲	۵۷/۲	۳۲/۶	۵۷/۱
۱۹۷۰	۱۵۹/۲	-	-	۲۵/۹	۵۱/۹	-	-	-	-
۱۹۷۲	۱۷۱/۳	۹۸/۰	۳۲/۳	۲۹/۸	۶۸/۹	۴۱/۸	۵۶/۴	۴۳/۳	۶۱/۲
۱۹۷۴	۱۶۶/۲	۱۷۰/۱	۳۳/۴	۲۹/۳	۷۱/۷	۴۳/۸	۵۸/۷	۴۷/۲	۶۱/۶

علامت - نشان دهنده این است که رقم موجود در دست نیوده است .

مآخذ : F.A.O سالنامه تولیات سالهای مختلف

واردات محصولات کشتا ورزی ایران

شاخص	کلیه محصولات	شاخص	روغن نباتی و	شاخص	محصولات دامی	شاخص	محصولات زراعی	سال
میلیون ریال	میلیون ریال	میلیون ریال	میلیون ریال	میلیون ریال	میلیون ریال	میلیون ریال	میلیون ریال	

۱۰۰/۰	۹۹۶۰/۳	۱۰۰/۰	۸۹۵/۵	۱۰۰/۰	۱۸۷۸/۱	۱۰۰/۰	۷۱۸۶/۷	۱۹۶۰-۶۱
۱۳۵/۱	۱۳۴۵۷/۳	۱۵۶/۵	۱۴۰۱/۳	۱۴۷/۵	۲۷۷۰/۷	۱۲۹/۲	۹۲۸۵/۳	۱۹۶۴-۶۵
۱۲۱/۳	۱۲۰۷۹/۳	۲۲۳/۱	۱۹۹۷/۵	۱۹۸/۵	۳۲۲۷/۵	۸۸/۴	۶۳۵۴/۳	۱۹۶۸-۶۷
۱۳۵/۰	۱۳۴۴۹/۹	۳۶۲/۲	۳۲۴۳/۵	۲۶۶/۱	۴۹۹۸/۳	۷۲/۵	۵۲۰۸/۱	۱۹۷۰-۷۱
۲۵۲/۹	۲۵۱۸۲/۲	۴۹۴/۹	۴۴۳۱/۸	۴۰۴/۰	۷۵۸۸/۱	۱۸۳/۲	۱۳۱۰۷/۳	۱۹۷۲-۷۳
۹۲۴/۴	۹۲۰۷۵/۶	۱۷۱۰/۳	۱۵۳۱۵/۸	۸۲۵/۶	۱۵۵۰۴/۶	۸۵۲/۳	۶۱۲۵۵/۲	۱۹۷۴-۷۵
۱۴۰۵/۲	۱۳۹۹۶۴/۹	۲۲۲۹/۲	۱۹۹۶۲/۶	۱۳۴۵/۱	۲۵۲۶۲/۱	۱۳۱۸/۳	۹۴۷۴۰/۲	۱۹۷۵-۷۶
۱۱۲۴/۰	۱۱۱۹۵۵/۸	۱۱۷۶/۶	۱۰۵۳۶/۵	۱۷۴۰/۱	۳۲۶۸۱/۱	۹۵۶/۵	۶۸۷۳۸/۲	۱۹۷۶-۷۷

مجله علوم کشتا ورزی ایران، جلد سوم ۱۳۵۸

نرخ رشد از
 ۱۹۶۰-۶۱ به
 ۱۹۷۶-۷۷ (%)
 ۱۹۶۰-۶۱ به
 ۱۹۷۰-۷۱ (%)
 ۱۹۷۰-۷۱ به
 ۱۹۷۶-۷۷ (%)

۱۵/۲۹	۱۸/۳۰	-	۱۴/۲۰	۴۴/۵۷
۲/۷۷	۹/۳۰	-	-۲/۹۹	
۳۵/۳۶	۳۰/۷۷			

علااثر افقی و عمودی

جدول ضمیمه ۲

صادرات محصولات کشتا ورزی ایران

شاخص	تمام محصولات	کشتا ورزی	شاخص	روغن نباتی و	جربی حیوانی	شاخص	محصولات دامی	میلیون ریال	شاخص	محصولات زراعی	میلیون ریال	سال
------	--------------	-----------	------	--------------	-------------	------	--------------	-------------	------	---------------	-------------	-----

۱۰۰/۰	۷۷۲۶/۴	۱۰۰/۰	۱۲۶/۸	۱۰۰/۰	۳۲۸۷/۹	۱۰۰/۰	۴۴۱۱/۷	۱۹۶۰-۶۱
۱۲۷/۳	۹۸۳۷/۸	۸/۶	۱۰/۹	۱۴۳/۵	۴۷۱۷/۱	۱۱۸/۵	۵۱۰۹/۷	۱۹۶۴-۶۵
۱۷۵/۷	۱۵۳۷۴/۸	۳۲۵/۶	۴۱۲/۱	۱۸۳/۱	۶۰۱۸/۷	۱۶۵/۷	۷۱۴۴/۰	۱۹۶۸-۶۹
۱۸۸/۷	۱۴۵۸۱/۴	۱۷۵/۷	۲۲۲/۵	۱۸۰/۲	۵۹۲۳/۸	۱۹۵/۶	۸۴۳۵/۱	۱۹۷۰-۷۱
۲۸۶/۲	۲۲۱۱۳/۷	۴۱۳/۵	۵۲۳/۴	۲۹۸/۸	۹۸۲۶/۱	۲۷۲/۸	۱۱۷۶۴/۲	۱۹۷۲-۷۳
۳۰۹/۴	۲۳۹۰۴/۲	۱۸۷/۳	۲۳۷/۱	۳۲۹/۹	۱۰۸۴۶/۷	۲۹۷/۳	۱۲۸۲۰/۴	۱۹۷۴-۷۵
۳۵۲/۲	۲۷۲۰۹/۵	۳۹/۹	۵۰/۵	۳۱۶/۰	۱۰۳۹۰/۲	۳۸۸/۹	۱۶۷۶۸/۸	۱۹۷۵-۷۶
۳۳۱/۴	۲۵۶۰۵/۰	۰/۹	۱/۱	۲۰۹/۵	۱۰۱۷۵/۶	۳۵۷/۸	۱۵۴۲۸/۳	۱۹۷۶-۷۷

نرخ رشد

۱۹۶۰-۶۱ به

(%) ۱۹۷۶-۷۷

۱۹۶۰-۶۱ به

(%) ۱۹۷۰-۷۱

۱۹۷۰-۷۱ به

(%) ۱۹۷۶-۷۷

سالنامه محصولات F.A.O : ماء خذ : جدول ضمیمه ۳
شاخص های تمام محصولات کشاورزی

۱۹۷۶	۱۹۷۵	۱۹۷۴	۱۹۷۲	۱۹۷۰	۱۹۶۸	۱۹۶۱-۶۵	نام
۱۳۸	۱۳۳	۱۳۰	۱۲۲	۱۱۹	۱۱۵	۱۰۰	جهان
۱۳۴	۱۳۰	۱۲۹	۱۲۵	۱۲۱	۱۱۴	۱۰۰	افریقا
۱۴۳	۱۴۱	۱۳۳	۱۲۵	۱۲۳	۱۱۴	۱۰۰	آسیا
۱۳۳	۱۲۸	۱۲۲	۱۱۹	۱۱۰	۱۱۱	۱۰۰	آمریکای مرکزی و شمالی
۱۴۶	۱۳۶	۱۳۳	۱۲۳	۱۲۲	۱۱۲	۱۰۰	آمریکای جنوبی
۱۳۰	۱۳۰	۱۳۱	۱۲۱	۱۲۵	۱۱۵	۱۰۰	اروپا
۱۳۴	۱۲۹	۱۲۰	۱۲۲	۱۲۱	۱۲۱	۱۰۰	اسینیا
۱۴۵	۱۲۸	۱۳۹	۱۲۱	۱۲۹	۱۲۳	۱۰۰	شوروی
۱۳۲	۱۲۸	۱۲۳	۱۱۸	۱۰۹	۱۱۰	۱۰۰	ایالات متحده
۱۴۳	۱۴۱	۱۳۳	۱۲۵	۱۲۳	۱۱۴	۱۰۰	چین
۱۳۶	۱۳۶	۱۲۱	۱۱۸	۱۲۱	۱۱۰	۱۰۰	هند
۱۳۰	۱۳۳	۱۲۵	۱۲۳	۱۱۹	۱۲۲	۱۰۰	ژاپن
۱۴۷	۱۴۵	۱۳۵	۱۰۹	۱۲۱	۱۰۴	۱۰۰	عربستان سعودی
۱۶۸	۱۶۰	۱۴۶	۱۴۱	۱۲۷	۱۱۹	۱۰۰	ترکیه
۱۷۱	۱۶۱	۱۵۵	۱۴۴	۱۴۰	۱۲۸	۱۰۰	ایران

مدرالاشرافى وسود

مجله علوم كشا ورزى ايران، جلد سوم ۱۳۵۸

صادرات و واردات محصولات

مجله علوم کشاورزی ایران، جلد سوم ۱۳۵۸

جدول ضمیمه ۴
شاخص سرانه محصولات کشاورزی

۱۹۶۱-۶۵=۱۰۰

نام	۱۹۶۱-۶۵	۱۹۶۸	۱۹۷۰	۱۹۷۲	۱۹۷۴	۱۹۷۵	۱۹۷۶
جهان	۱۰۰	۱۰۵	۱۰۴	۱۰۳	۱۰۶	۱۰۶	۱۰۸
افریقا	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۱	۹۹	۹۷	۹۵	۹۵
آسیا	۱۰۰	۱۰۳	۱۰۶	۱۰۴	۱۰۶	۱۰۹	۱۰۹
آمریکای شمالی و مرکزی	۱۰۰	۱۰۳	۹۸	۱۰۳	۱۰۳	۱۰۶	۱۰۸
آمریکای جنوبی	۱۰۰	۹۸	۱۰۱	۹۷	۱۰۰	۹۹	۱۰۴
اروپا	۱۰۰	۱۱۱	۱۱۰	۱۱۴	۱۲۱	۱۲۰	۱۱۹
اسینیا	۱۰۰	۱۱۰	۱۰۵	۱۰۲	۹۷	۱۰۲	۱۰۴
شوروی	۱۰۰	۱۱۶	۱۱۹	۱۱۰	۱۲۴	۱۱۳	۱۲۷
ایالات متحده	۱۰۰	۱۰۴	۱۰۱	۱۰۷	۱۰۹	۱۱۴	۱۱۵
چین	۱۰۰	۱۰۵	۱۱۰	۱۰۹	۱۱۴	۱۱۵	۱۱۶
هند	۱۰۰	۹۸	۱۰۳	۹۵	۹۳	۱۰۲	۹۹
ژاپن	۱۰۰	۱۱۶	۱۱۰	۱۱۱	۱۱۰	۱۱۶	۱۱۲
عربستان سعودی	۱۰۰	۹۱	۱۰۱	۸۵	۱۰۰	۱۰۴	۱۰۳
ترکیه	۱۰۰	۱۰۵	۱۰۷	۱۰۳	۱۱۱	۱۱۹	۱۲۲
ایران	۱۰۰	۱۱۱	۱۱۵	۱۱۲	۱۱۳	۱۱۴	۱۱۸

مساءخذ : F.A.O سالنامه تولیدات

ضرایب همبستگی متغیر های مختلف

متغیر ها	ضرایب همبستگی
- محصول ملی G.N.P " به قیمت های جاری " و صادرات " شامل نفت "	۰/۹۵۲
- محصول ملی G.N.P " به قیمت های جاری " و صادرات " بجز " نفت "	۰/۸۳۲
- ارزش افزوده بخش کشاورزی به محصول ملی G.N.P و صادرات کشاورزی	۰/۸۶۸
- محصول ملی G.N.P به قیمت های جاری " و کل واردات	۰/۹۸۱
- محصول ملی G.N.P به قیمت های جاری " و واردات کشاورزی	۰/۹۵۵
- محصول ملی G.N.P به قیمت های جاری " و صادرات کشاورزی	۰/۸۲۰
- کل صادرات " شامل نفت " و کل واردات	۰/۹۲۵
- صادرات کشاورزی و واردات کشاورزی	۰/۷۴۹
- جمعیت و کل واردات	۰/۷۹۵
- جمعیت و واردات کشاورزی	۰/۷۴۸

جدول فوق بیانگر و توضیح دهنده علل اثرات و همبستگی نیست ولی اهمیت در آمد را به عنوان مقایسه با سایر فاکتور ها و عواملی که در واردات و صادرات ارتباط دارند تشریح می کند و توضیح می دهد بدیهی است که واردات با دقت بیشتری به درآمد بستگی دارد تا جمعیت ، در حقیقت می توان گفت همبستگی و ارتباط واردات نسبت به درآمد از ارتباط و بستگی جمعیت به درآمد بیشتر و دقیقتر می باشد.

منابع مورد استفاده

- ۱- گزارش سالانه و ترازنامه بانک مرکزی ایران "سال های مختلف" ۱۳۴۰-۱۳۵۵
- ۲- تجدید نظر در مورد دور نمای کالاها " برای سال های مختلف"
سازمان خوارو بار کشاورزی جهانی رم - ایتالیا از ۱۹۶۲- ۱۹۷۶
- ۳- سالنامه تجاری " سال های مختلف" F.A.O ۱۹۶۲-۱۹۷۶
- ۴- سالنامه تولیدات " جلد های مختلف سال های مختلف " F.A.O ۱۹۶۴-۱۹۷۶
- ۵- آمار تجارت خارجی ایران " برای سال های مختلف"
اداره گمرک ایران وزارت اقتصادی و دارائی ایران ، ۱۳۳۹-۱۳۵۵
- ۶- آئین نامه عمومی واردات و صادرات سال ۱۳۵۶ وزارت بازرگانی ایران .
- ۷- برنامه ۵ ساله پنجم تهیه شده بوسیله انجمن تحقیقات کیهان
تهران - ایران ۱۹۷۵
- ۸- بولتن ماهانه آمارهای اقتصادی و کشاورزی " جلد های مختلف " F.A.O " ۱۹۷۶ و ۱۹۷۵
- ۹- بولتن تجدید نظر شده شاخص قیمت های عمده فروشی ایران .
اداره آمارهای اقتصادی بانک مرکزی ایران ۱۳۵۳ .
- ۱۰- دور نمای اقتصادی جهان و اقتصاد ایران . نشریه شماره (۵)
تهیه شده توسط M.H.PESARAN تهران . ایران .
انستیتو مطالعات اقتصادی و سیاست های بین المللی ، ۱۹۷۶ ، july